

Beszámoló a 2010. évi tevékenységről

Információtörténeti Szakosztály

1. A Szakosztálynak 8 társulati tagja és 23 pártoló tagja van, a szakmai kapcsolattartás egy 31 fős levelezőlistán folyik, gyér forgalom mellett. Fontos törekvésünk, hogy minden, információtörténeti relevanciájú témával foglalkozó PhD-hallgató ill. fiatal kutató felkerüljön a listára, amely idén is 6 fővel bővült.
2. A hazai diskurzusokat, a szakmai közéletet nem sikerült élénkíteni, pedig nemzetközileg éppen most kezd divatos témává válni az információtörténelem¹. Ahhoz, hogy saját közepes vagy nagyrendezvényhez eljussunk, többek erős elköteleződésére van szükség, ami egyelőre nem mondható még el.
3. Az Aetas szerkesztőségével való egyeztetést követően megkezdtük egy 2012 második felében esedékes információtörténeti tematikus szám előkészítését, az első kéziratok már el is készültek. Mivel hasonló válogatás immár tizenöt éve, a Világtörténet 1996/ősz-téli számával jelent meg, igazán időszerűnek mondható a vállalkozás.
4. Evvel párhuzamosan – e-book formátumban – két tanulmánykötet kialakítását kezdtük meg². A „*Kereskedelmi utak mint információs csatornák*” (Szerk: Felföldi Szabolcs – Z. Karvalics László) egy korábbi műhelykonferencia szerkesztett anyagát és új tanulmányokat fog tartalmazni, a másik kötet az egyéb tárgyú, tematikailag nehezen illeszthető tanulmányokat fogja majd össze.
5. Elkészült egy népszerűsítő leírás és egy vázlatos kutatási terv az adatbázis-és adatkultúra-történeti kutatások megindítása érdekében, IT-profilú cégek támogatása megszerzésének reményében. (Mellékeljük).
6. Az információtörténelem hazai klasszikusai közül Szegeden egy TÁMOP-projekt keretében Hajdu Helga és Hajnal István műveinek digitalizálására kerül(t) sor.

---

¹ Az érdeklődőknek két forrást javaslok: Toni Weller összefoglaló cikkét a Library & Information History 2010 márciusi számából az információtörténeti kutatások egy évtizedéről (http://demontfortleicester.academia.edu/ToniWeller/Papers/207685/An_Information_History_Decade_A_Review_of_the_Literature_and_Concepts_20002009), és Elin Whitney-Smith 30 éve finomított elméletének (*Winning Information Revolutions: From the Ice Age to the Internet*) pre-publikációs formában megjelentetett verzióját, amely máris nagy port kavart, és számtalan interjú, vitairat kezdett el foglalkozni az információtechnológia gazdaságra gyakorolt hatásának „hosszú hullámos” koncepciójáról (<http://information-revolutions.com/>).

² Ezek a Gondolat Kiadónál elindult Információtörténelem sorozat újabb (5. és 6.) köteteként készülnek, hátha az elektronikus változat mellett kis példányszámban nyomtatott kötetek is megjelenhetnek.

7. A szakosztály és a magam képviseletében rendes tagként beléptem a Signum nevű markológiai tudományos társaságba (International Society of Mark Studies, <http://www.markstudies.org/>), amelytől a társaság exkluzív kiadványai (mint pl. a nagyon gazdag *Traditional Marking Systems* c. tanulmánykötet) elérhetővé válnak a szakosztály tagjai számára.

8. Az idén ősszel Kos szigetén megrendezendő *International Conference on Integrated Information* (<http://www.icininfo.net/index.php>) konferencián önálló szekciót szervezünk *Information History: Perspectives, methods and current topics* címmel, amelyen a jelenlegi állás szerint szakosztályunk három tagja (Hunyady Zsolt, Gellérfi Gergő és jómagam) is részt vesz.

Szeged-Budapest, 2011. június 8.

Z. Karvalics László

Adatbázis-és adatkultúra-történelem

Egy kutatási program rövid leírása és előzetes kutatási terve

Magyar Történelmi Társulat Információtörténelmi Szakosztály, 2010

1. A teljes kultúrtörténelmi spektrumot felölelő adatbázis-történelmi szakkönyvről nincs tudomásunk. A történelmi mozzanat jellegzetesen a „már a sumerek is” típusú „kis színes” formájában jelenik meg, és a „valóságos” történetet jellemzően az 1960-as évekkel, a számítógépes adatfeldolgozás őskorával kezdik. A történettudomány forrásemlékként nagyon sok adatbázishoz nyúlt hozzá és használta azokat fel, de elsősorban a rajtuk keresztül feltárható gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális összefüggések miatt, és nem **az adatbázis-technika sajátosságai, fejlődése, az adathasználton keresztül elérhető koordináció-feldolgozási vagy memóriatámogatató teljesítmény** mibenléte iránt érdeklődve.

2. Az adatrögzítés, adatkezelés és adatbázis-használat ugyanakkor szinte egyidős a modern ember kialakulásával, és végigkíséri a teljes társadalomtörténetet (különösen a gazdaság-és tudománytörténetet). Az információs korszak embere és az adatbázisokkal dolgozó szakemberek, fejlesztők és felhasználók számára egyaránt különösen érdekes lehet, hogy **mely kultúrák, milyen formában, milyen technikával, milyen funkcióra használtak adatbázisokat, melyek a közös és az egyedi vonások, mikor, hol és miért születtek meg a legjelentősebb innovációk ill. hogyan mentek végbe az átvételek.** Mindezek feltárása, és tudományos közleményekben ill. ismeretterjesztő szövegekben való összefoglalása nemcsak a történettudománynak, hanem az identitását folyamatosan újratermelő informatikai szakmának is fontos kihívás.

3. A fenti „kettős igény” miatt hézagpótló és nemzetközileg újszerű lehet egy olyan kutatási program, amely egységes fogalmi és módszertani kiindulópontok alapján tárja fel és teszi mérlegre az adatbázis-használat teljes kultúrtörténetét. A magyar történész-társadalom képes egy ilyen, térben és időben a legszélesebb körre kiterjedő elmélyült és újszerű kutatásra, amelynek három éves, kidolgozott terve van, a végeredmény pedig számos tanulmány és rész-összegzést követően egy átfogó, gazdagon illusztrált, színes monográfia **„Az adatbázis-használat világtörténete”** (*Illustrated World History of Database Culture*, a legmagasabb nemzetközi standardoknak megfelelő, angol nyelven is megjelentetésre érdemes, szenczió-számba menő szakmunka. A vállalkozás szakmai irányítója és nagyrészt végrehajtója a Magyar Történelmi Társulat Információtörténelmi Szakosztálya, ill. az ott tömörült kutatók.

4. A kutatók felkészültek rá, hogy **az adatbázis-világban érintett gyártók és szolgáltatók elköteleződése ill.összefogása** esetén, **innovációs járuléku**k vagy más felajánlásaik felhasználásával elindítsák a programot, annyit valósítva meg belőle, amennyi forrás az adott kutatási szakaszra rendelkezésre áll. A Frascati kézikönyv szerint a munka kimenete **alapkutatás** értékű lesz, egyes rész-feladatok **alkalmazott kutatásnak**, mások STS-nek **(tudományos és technológiai szolgáltatásnak)** minősülnek.

3 éves kutatási terv

Első szakasz (8hónap)

- Vitaindító, áttekintő tanulmány készítése a jelenleg rendelkezésre álló ismertebb adalékok áttekintésével, a későbbi munkát megalapozó tipológia és korszakolás elkészítésével, fogalmi tisztázással, kutatómódszertani követelmények meghatározásával. (Angol nyelvű szakfolyóirat-közleménnyel és több ismeretterjesztő mutációval)
- Az adatbázis-történelem válogatott bibliográfiájának elkészítése, az adatbázis-történelem wall chart-jának elkészítése, adatbázis-történeti Web-oldal készítése, kutatói közösség formálása, a második szakasz feladatkiosztása, az illusztrációgyűjtés irányelvei

Második szakasz (20 hónap) Rész-tanulmányok elkészítése (ideiglenes lista)

- Az adatrögzítés kezdetei a korai magaskultúrákig
- Az ókori Kelet korai magaskultúráinak adattechnikái (főleg Egyiptom, Mezopotámia)
- India, Kína, Japán, Korea és a khmer birodalom adatkultúrája
- Az antikvitás és az adatok világa: Görögország, Róma, hellenizmus, Bizánc
- Adatrögzítés és használat a pre-kolumbián Amerikában
- Népándorlás kora, Bizánc, kora-középkor
- Adatforradalmak a reneszánszban
- Kis magyar adatbázistörténelem
- Az újkor adatbázishasználata: katonák és tudósok
- A modernitás előestéje: tudósok, politikusok és gazdálkodók
- A 19. század bürokratikus kontrollforradalmának adat-fejezete
- Az információs társadalom kialakulása, a számítógépes kultúra kezdetei. Adatkezelés szoftverrel – a lyukkártyától a petabyte-világig.
- A kortárs adatkultúra sajátosságai, trendjei és jövőképe

Harmadik szakasz (8 hónap)

- A rész-tanulmányok kötött szerkezetben, előre meghatározott szempontrendszer alapján készülnek, így az egyes témakategóriák alapján önálló, „keresztmetszeti történetek” lesznek írhatóak (önálló áttekintés az adatbázis-igényes területekről, az alkalmazott technikákról, az adatkezelési szakemberekről, a biztonsági és titkosítási kérdésekről, a metaadatok és a visszakeresés világáról, stb.
- A térben és időben behatárolt konkrét tanulmányok és a „Keresztmetszeti történetek” kombinációjával elkészül a záró monográfia.